

čila, vladi pripisujem, pa tudi po drugi plati ne smem zamolčati, da tudi mi sami pri tem nismo brez greha. Naša lastna mlačnost in nemarnost bila je vladi potuha in izgovor. Res je sicer, da bi mi pri vsem svojem napenjanji morebiti ne bili kaj dosti več dosegli; ali mógli smo vsaj vladi svojo resno voljo, svojo djansko željo po ravnopravnosti živeje pokazati, in podbiti tisti izgovor, da je ljudstvu vse eno; da zavolj žaljene ravnopravnosti ni nobene pritožbe, da krika po njej izhaja le od male peščice prenapetnežev.

Tako je ministerstvo 17. marca 1862. leta viši deželni sodnii v Gradcu in Trstu ukazalo: 1. Da morajo sodnije, kadar imajo razpravek z ljudmi, ki znajo samo slovanski jezik, izpraševanje obdolžencev in prič, kolikor koli mogoče zapisovati v slovenskem jezici, in vsaj odločljive dele (entscheidende Stellen) v slovanskem jezici postavljati v zapisnik; — 2. da se morajo zapisniki o prisegah slovanskih ljudi po mogočnosti narejati v slovanskem jezici, in da se morajo vsaj prisežne besede v tem jezici postavljati v zapisnik; — 3. mora se gledati, da pri kazenskih in končnih razpravah s takimi obdolženci, ki znajo samo slovanski jezik, opravljajo službo take sodne osebe, taki državnopravdni uradniki in zagovorniki, kateri popolnoma znajo slovanski jezik, da se toraj razpravlja v slovanskem jezici, in da se razsodba in po mogočnosti tudi njeni razlogi razglasijo v tem jezici; — 4. sodnije po slovanskih krajih imajo vloge, ki se podajajo v slovanskem jezici, prejemati in kolikor mogoče, v istem jezici reševati.

Res ni veliko, kar je ministerstvo s tem ravnopravnosti privolilo, in jaz še trdim, da ono s tem ni nič novega privolilo, temveč da nam je nekako stesnilo in skrajšalo to, kar nam postava, kakor sem pred omenil, razločno, brez vseh pristavkov in pridržkov, podeljuje.

Jaz trdim, da ministerstvo cesarske postave premeniti niti pravice ni imelo, ter da so omenjene stesnjave in skrajšave nepostavne.

Al recimo, da je ministerski ukaz od 17. marca 1862. leta res nova privolitev, nastaja prašanje: ali smo vsi tisti, ki imamo paziti na slovenskega naroda pravice, ter varovati jih in braniti, storili vselej svojo dolžnost? Ali smo se privoljenih novih pravic držali?

Izreke „odločljivi deli“ so gotovo vsi tisti, s kterimi ima na pr. priča objektivni in subjektivni učinek (Thatbestand) dotrditi, s kterimi se obdolženec brani in opravičuje, ali s kterimi svojo krivico obstaja, in jasno je, da se po ministerskem ukazu morajo vsi taki deli po slovenski v zapisnik postavljati.

Ravno tako jasno je, da se morajo zapisniki o prisegah in vsaj prisežne besede po slovenski zapisavati.

Jasno in brez vsake dvombe je, da morajo pri kazenskih in končnih razpravah s takimi obdolženci, ki znajo samo slovenski, znati vse sodne osebe, potem državni pravdnik in zagovornik popolnoma slovenski jezik, da se taka razprava mora v tem jeziku vršiti.

Prašanje je tedaj: ali je vsak od nas, bodisi predsednik, državni pravdnik, sodnik in zagovornik, gledal, da se je postava na tanko spolnovala? Ali je zapisnike, ki niso po postavi narejeni — kterih je na kupe — grajal? Ali je tiste, ki za slovensko razpravo niso bili zmožni, ali ki se niso po postavi obnašali, zavračal na postavo? Ali se je vsaki taki krivici krepko uprl in pritožbo podal?

Na dalje je zapoved, da morajo uradi slovenske vloge prejemati, in kolikor mogoče po slovenski reševati.

Ali smo se te pravice vselej posluževali?

Odgovori na vse to bili bi za nas sramotni, in za narod slovenski žalostni. Tako ne sme delj ostati. Zadnji čas je, da se vzdignemo iz svojega mrtvila. Saj

imamo menda dovolj skušnje, da se na druge ne moremo zanašati. „Pomagaj si sam“ bodi tudi naše gêslo.

Najprvi in glavni vzrok, da nam ravnopravnost bolj ne napreduje, je prepričilo znanje slovenskega jezika. Koliko jih je, ki so nam le zato nasprotniki, ker jezika dovolj ne znajo. Pa tudi naša mlačnost ali ne izhaja največ iz tega, ker nam je začetek v domačem jeziku težaven? Če hočemo tedaj, da se nam skoraj na boljše obrne, hitimo učiti se svojega jezika. Ne bodimo tožljivi! To malo premagovanje samih sebe, kar ga je treba, prinese nam in našemu narodu obilen sad. Naša narodna društva naj bi se še krepkeje poprijela vaje v narodnem govorjenji in pisanji. Posebno pa tisti, ki so poklicani, da bodo v djanje vpeljevali ravnopravnost, uradniki, odvetniki, biležniki, učitelji in ki se za te službe pripravljajo, naj se kar jim je koli mogoče, vadijo slovenskega spisovanja. Združujmo se tudi v ta namen, ter podbujajmo drug drugemu na delo in strpljivost.

Druga potreba je, da se pravic, doslej nam podeljenih, v djanji živeje poslužujemo. Naj slovenske vloge ne bodo le bele vrane, kakor so dozdale bile! Delajmo sami, in nagovarjajmo druge, da nobeden domorodec drugačne ne podá. Glejmo, da se bodo zapisniki po postavi narejali, da se bodo sodne in druge javne osebe na tanko po postavi ravnale. Grajajmo vsako opuščanje. Kdor se ne drži postave, brez ozira na videlo ž njim!

Ker se nekteri izgovarjajo, da si sè slovenščino zato ne upajo na dan, ker bi s tem le svoji pravdi ali stranki škodili, ančeš, da nekteri uradniki zavolj same slovenščine večkrat strastno ravnajo, to veljati ne more. Res je, da se tudi take pritožbe slišijo. Ali to nas ne sme plašiti. Če so res kateri taki uradniki, zato se pravica krivici ne sme umikati; ampak naostriti je treba peró, pa tacih mož ravnanje brez vsake milosti razkriti višim oblastim in svetu. Saj so ravno zato postavljeni odvetniki in zagovorniki, da branijo pravico proti vsakemu napadu. Pa če bi se zavolj tega sèm ter tje tudi res kaka škodica trpela, ali napredek celega naroda, dobiček cele domovine ni nobene žrtve vreden?

Tretje, kar moramo storiti, je, da odločno zahtevamo od vlade, naj ona ravnopravnost, kolikor pri njej stoji, vsaj že enkrat uresniči. Držimo se, kar je zastran tega dogovorjeno v našem mariborskem programu. Kako lahko je vladi ravnopravnost vpeljati, če le resno hoče, videli smo spet nedavno pri ukazu zastran telegrafovanja v vseh avstrijskih jezicih. Kar se je mnogo let kazalo nemogoče, mogoče je zdaj v enem hipu. Zastran zapisnikov zahtevajmo, naj se brez vsake izjeme narejajo tako, kakor velevali občni sodni in sedanji kazenski red. Ali naj se zastran slovenskih ljudi pišejo samo po slovenski, ali, če uradniki tega nočejo, saj tako, kakor je zastran tujcev pisano, obeh jezicih. Saj tako je po postavi, in jaz mislim, da je dandanašnji vsaj že čas, da vlada vedno zvestemu slovenskemu narodu vsaj to pravico izkaže, da se bo ž njim po postavi ravnalo.

S.

Detinska ljubezen.

Zložila Luíza Pesjakova.

Nevihta prihruje čez goro čez plan,
In gozde pokliče in skale na bran;
Pred sabo snežničice goni na plés,
Da ž njimi zagrinja obočje nebés.

*

Narava premila slovesno molí,
 Le volk se gladovni od dalječ glasi,
 Od hoste zahteva krvavo zdaj jéd,
 Al ona ponuja le trn mu in léd. —
 V dolini sred gozdov tam kočá stojí,
 Bolj revne in slabe je videti ni;
 Na oknu cvetice ledene rastó,
 Saj cvetja tam družega nikdar ni b'lo.
 Premrzlo in golo je v bajtici vse,
 In mrzlo bo skoraj tam tudi srcé,
 Ki komaj oživlja bolano teló;
 Že težko odpira se kalno okó,
 Okó, ki je milo in sladko še zdaj,
 In v katerem kraljuje ljubezni ves raj;
 Okó, ktero gleda le dete dragó,
 Edino veselje, edino blagó.
 Oj! mati je bolna, njej bliža se smrt,
 Oj! mater zagrinjal mrtvaški bo prt! —
 In rada umrla bi, rada bi šla
 Tje, kamor nesrečnim se sreča smehljá,
 Trpljenja je trudna, bolezní in ran,
 Ki reví vsekaval vsakteri je dan;
 O rada pustila bi svet še nocej,
 Ak' mogla bi vzeti še dete seboj,
 Al hčerka nje ljuba, nje dete, gorjé!
 Kaj bode počelo samó vrh zemlje?! —

In dete cvetoče se na-njo opre
 In ljubo in milo po njej se ozre:
 „Kaj ne, da ti boljši je, mamica, zdej,
 Da ti je odleglo, o mati, povej,
 O bodi spet zdrava, ko bila si pred,
 In najbolj vesela bom srečnih deklet;
 Saj bodem pokorna, ponižna ti hči,
 Le bodi spet zdrava, o mamica ti!“ —
 Al mati, ki grudi poslednji jo bol,
 Šepta zdihovaje: „na zemlji nikol'!“
 In mirno zapira oči presladké,
 Da dete ne vidi prebridke solzé.
 „O, da bi imela le juhe sedaj,
 Krepčalne in gorke, le kapljico saj,
 Gotov' ozdravela bi mamica spet,
 Za kapljico juhe bi dala ves svet!“
 In v hipu zastane premili mu glas,
 In radost razjasni prijazni obraz,
 Oblečico svojo izleče gorkó,
 Jo skrbno obesi čez nježno rokó,
 In v srajč'ci ko senca iz sobe beží,
 Pa s hitrostjo sape čez sneg tje hití;
 In ude prevzame prehudi mu mraz,
 In skoraj prezebe cveteči obraz,
 Al ono ne mara za mraz, ne za trud,
 Saj mamici zlati bi škodval zamud.
 „Naprej, le naprej, pomagaj mi Bog,
 Podpiraj slaboto nemočnih mi nog!“
 O zdaj, zdaj prikaže se luč mu skoz noč,
 In krčmo doseže, jo odprè rekoč:
 „O dajte mi juhe, usmilite se,
 Vam vedno hvaležno bo moje srcé,
 Bogá bom prosila jaz, dokler živim,
 In on bo dodelil, kar srčno želim,
 In dal vam bo zdravje in srečo in mir,
 Saj Bog je usmiljen, je milosti vir.
 In nočem dobrote zastonj, o nikar!
 Oblečico dam to pregorko za dar,
 Tù nate to krilce, edino je res,
 Al za me skrbel bode oče z nebes.
 Le juhe en malo vas prosim lepo,
 Da bo pokrepčala se mamica ž njo!“
 In s čudom poslušajo prosti ljudjé,
 In ginjeni krčmar preлива solzé,

Jej vrne nje krilce in juhe jej dá —
 O živi ganitvi nič rēči ne zná.

In dete pripelje spet angelj čuvaj
 Po hosti pretemni do kočé nazaj.
 Al ude pretrese zdaj hudi mu mraz
 In bled in upadel je lepi obraz,
 Al vendar presladko se dete smehljá,
 Ker blago in srečno je, juhe imá!
 „O mamica, juha, le hitro poglej,
 Kaj ne, da boš zdrava spet, mamica zdej?
 Kako si pač mrzla, bolj mrzla ko led,
 Zakaj me ne gleda tvoj ljubi pogled?
 Kako, da ne dihaš — te slišati ni. —
 O tiho, gotovo zdaj mamica spí!“ —
 In dete se strese, na njo se oprè
 In milo in ljubo po njej se ozrè,
 Al zdajci tud' ono presladko zaspí — —
 V nebesih se še le pri mami zbudí.

Ozir v pretekle čase.

Sedemletna vojska s Prusi.

(Dalje.)

Res se leta 1757. Miroslavova reč tako srečno obrne, da sovražniki komaj pogubi odidejo. Nevihta se na Česko zavleče in kmalu izločne bitve gromé. Na dveh stranéh, od Saksonije in od Šlezije, so Prusi avstrijsko armado napadli in vse upiranje izvrstnim vojščakom bilo je zastonj. Šlezko armado vodi starček Šverin, ki že pri Rajhenbergu Avstrijane podere. Zapovedoval jim je Dragotin Lotringen, sicer malo-umen mož, pa brat možá Marije Terezije. Neprenehano bežanje je nasledek te neslavne voditve. Pa še slabeje bi bilo šlo, ako bi ne bil tudi skušeni Brovne nekoliko veljal. Na imenitni Žiškovi gori se bežeči zopet nastavijo. Od 100.000 mož so Avstrijani na 10.000 vkopneli, pa lega tabora jim zavetje obeta. Tù sklene Lotringen poglavno bitvo dočakovati. Brez upora se šlezka in saksonska vojska zedinite. Šverin in Miroslav potem ležaje cesarskih pregledata in jih 6. vélikega srpana zagrabitá.

Stanišče sovražnika je bilo na goricah, ki se proti Labi od Prage vzdigujejo. Nakopi in rovte so ga varovali in dve sto velikih topov je bilo tukaj nastavljenih. Levo krilo se je mesta tiščalo, niže griče je desno posedlo, pa središče armade je bilo tako varno vtaborjeno, da se napad od te strani le težko poskusi. Pred trumami spredaj so posamesni griči in močviri, dovelj široki, da napad na tabor ovérájo. Pa vkljub tej napoti se Miroslav cesarskim približuje. Nikakor se mu stan nevdobiten ne zdi, in sklenil je ga premagati, naj tudi veljá tisoče. Če ravno so mu težave grozovitne, mu je vendar že ob eni popoldne močvir za hrptom in vtrjeni griči pred nosom.

Nezoperstavno se naték prične. Prusi silijo naprej in naprej — navdušeni po kralji, ki je že z njimi vred v nevarnosti. Pa sovražne kepe in bute jih pobijajo in ostanki prve trume iz borišča potegnejo. Pa ležišče napadejo novi oddelki z novo srditostjo, z enako slabim izidom. Sramotno se jim zdi, se umakniti; torej stojé, se bijejo in padajo drug pri drugem. Primoran je Miroslav najlepše čete, ki so ga vedno obdajale, v ogenj pustiti, da bi njih železna stanovitnost sovražnika oplašila. Milosti ne dá, ne išče nobeden; pa tudi ti junaški vojščaki so pobiti in pocepajo na višavah, ki so jih tako hrabro napadli. Pogled je pobiten, srce in dušo mamljiv. Vsa armada osupne in noče naprej. Sedaj 73 let stari Šverin zastavo popade, najsrčniše okoli sebe nabere in naskok zopet po-